Nr. 49. Sibiiu, Sâmbătă 30 Aprile (12 Maiu) 1883. *Anul XXXI*

TELEGRAFUL ROMAN.

Apare Marția, Joia și Sâmbăta.

ABONAMENTUL

Pentru Sibiiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarchie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl
Pentru străinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la
Administrațiunea tipografiei archidiecesane Sibiiu, strada Măcelarilor 47
Corespondențele sûnt a se adresa la:
Redacțiunea „Telegrafului Român", strada Măcelarilor Nr. 43.
Epistole nefrancate se refusă. — Articulii nepublicați nu se inapoiază.

INSERȚIUNILE

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori 15 cr. rêndul cu litere garmond — și timbru de 30 cr. pentru fie-care publicare.

Sinodul archidiecesan.

Avem deja patru ședințe înapoia noastră dar tot odată și objecte desbătute de importanță. În deosebi ședința de Joi va remânè memorabilă în analele istoriei noastre bisericesci. Propunerea comisiunei sinodale privitoare la projectul pentru scoalele medie, spriginită de discursul clasic a dlui dep. Diamandi Manole și în fine votul unanim al sinodului vor fi o columnă milenarie în drumul vieții noastre naționale bisericesci.

Între cele desbătute, până când scriem aceste șiruri, sûnt trei raporturi: cel general al consistoriului în plen, cel general al senatului bisericesc și cel gen. al senatului scolastic, afără de alte mărunțișuri.

O împregiurare trebue sĕ mai amintim la acest loc. Se fac prea multe propuneri fără scop și fără resultat practic, dar răpesc mult timp prețios.

Premițênd aceste trecem la detaiuri.

Ședința a IV-a din 28 Aprile 1883.

Presidiul ordinar.

Ședința se deschide la 9 oare înainte de ameadi.

Notariul Dr. Nicolae Olariu cetesce protocolul ședinței a 3. care se autentică.

Din partea presidiului se presentează următoarele esibite.

Raportul consistoriului archidiecesan privitoriu la procesele fondurilor, se transpune comisiunei financiare.

Raportul consistoriului archidiecesan privitoriu la raționiniile Tipografiei pro 1882 și la budgetul ei pentru anul viitor, se transpune comisiunei financiare.

Domnul dep. Iosif Pușcariu: întreabă, cum se întêmplă, că aceste rapoarte ale consistoriului se aștern sinodului în a 3-a sau a 4-a ți după întrunirea lui?

La această întrebare Escelența sa P. Archiepiscop și Metropolit, rĕspunde: că toate rapoartele au fost gata înainte de întrunirea sinodului în anul acesta, nu s'au presentat păn'acum, din causa lipsei de scriitori în cancelaria consistoriului, cari sĕ le decopieze în curat; ear lipsa de scriitori provine din împregiurarea, că acuma mai toți elevii institutului nostru sûnt duși pe acasă.

D. dep. Elie Măcelariu: atrage atențiunea sinodului asupra unui conclus sinodal din trecut, care prescrie anume, ca toate rapoartele consistoriului sĕ se aștearnă sinodului în prima sa ședință.

D. dep Dr. Ilarion Pușcariu reflectează: dacă nu s'au presentat amintitele rapoarte la timp, nu e atât de vină consistoriul; căci primul raport privesce mai mult pe fiscalul consistorial, care au fost în timpul din urmă bolnav, ear al doilea raport privește pe tipografia archidiecesană.

Cererile deputaților sinodali; D. Lazar Petcu de concediu pe 6 țile, Ioan Bărcian, George Dănilă, Nicolae Petra-Petrescu, și Alexie Olariu, pentru întreaga sesiune, se încuviințează.

Cererea parochului din Paloș: ca protopresbiteratul Paloșului sĕ se susțină cu reședința în Paloș și

Cererea comunei Tecșești de a se încorpora la protopresbiteratul Albei-Iulie, se transpune comisiunei organisătoare.

Cererea învĕțătoriului din Cucerdea-română pentru un ajutor, asemenea și

Cererea parochului din Cucerdea română spre a se împărtăși din ajutorul de stat;

Cererea D. Ecaterina Oniț pentru un ajutor;

Cererea parochului din Baica pentru un ajutor și

Acusa comitetului parochial din Mărișel contra preotului lor;

se transpun toate comisiunei petiționarie.

Urmează la ordinea țilei propunerile:

Dep. Vasile Roșescu: din considerare, că la toate popoarele culte religiunea și moralitatea s'au privit și se privesc ca basa esistenței lor, că prin urmare și la noi trebue privite astfel; din considerare, că au obvenit și obvin casuri și la poporul nostru, cari tind a produce o sguduire puternică și irreparabilă în basa sa; din considerare, că între relele, cari surpă basa esistinței noastre, se pot numera cu drept cuvênt și căsătoriile ilegale, așa numite sĕlbatice; că biserica e chemată a propaga și susținè moralitatea în popor și că e în stare în timpul de acum a'și împlinì aceastĕ sfântă chemare, chiar și relativ la crescerea copiilor resultați din căsătoriile sĕlbatice, propune: „Venerabilul sinod însărcinează pe Măritul consistoriu sĕ facă o representațiune în causa aceasta cătră ministrul de culte resp. justiție, de oare ce esistă deja un project privitoriu la căsătoriile ilegale, ca sĕ se aducă acest project cât mai curênd la valoare de lege." Propunerea se transpune comisiunei bisericesci.

Dep. Dr Nicolau Pop: Din causă, că s'a adus de mult un conclus, ca sĕ se facă un indice despre toate conclusele mai însĕmnate a sinoadelor precedente; din causă că n'a vĕdut în raportul consistoriului urme despre un astfel de indice, dar a aflat pe cale privată, că ar esista, numai nu e gata de tot, propune: „Venerabilul sinod decide ca consistoriul archidiecesan sĕ pregătească până la sinodul proxim indicele despre conclusele mai însemnate a sinoadelor precedente. — Se transpune comisiunei organisătoare.

Dep. Anania Trombițaș: Considerând lipsa cea mare de învĕțători cualificați în sensul legei din vigoare, considerând, că soartea învĕțătorilor preste tot e tristă, din causă că poporul în urma grelelor împregiurări sărăcesce tot mai tare; că sinodul are chemarea a căuta mijloacele eficace pentru formarea unui corp învĕțătoresc, care sĕ poată și sĕ și fie la înălțimea misiunei sale, propune: „Venerabilul sinod sĕ decidă, ca Consistoriul archidiecesan sĕ primească într'un period de 9 ani consecutivi numai câte 30 elevi mai bine pregătiți în fie care an pelângă solvirea taxei seminariale pe jumĕtate; ear ce nu se va ajunge, sĕ se acopere din fondurile archidiecesei. — Se transpune comisiunei financiare.

Dep. Ioan Popea face următoarea propunere:

Considerând, că învĕțămêntul religiunei are de scop a promova cultura adevĕrată religioasă și morală a tinerimei studioase; avênd în vedere, că prin învĕțămêntul acestui object, după programa esistentă, ce se observă în scoalele noastre secundare, nu se poate ajunge acest scop, lipsind din cadrul programei de până acum objectele cele mai importante, cum e de esemplu învĕțătura moralei etc., cari ar putè promova mai mult decât toate celelalte objecte progresul religios și moral al scolarilor; avênd în vedere, că din causa defectuosității programei și manualelor esistente, scolarii întimpină greutăți și neplăcere la învĕțarea acestui object, privindu-l mai mult ca o sarcină, de care ar vrè în tot momentul a se scăpa, pe timp ce el ar trebuì sĕ fie sufletul învĕțămêntului întreg, precum are destinațiunea a fi; din toate aceste puncte de vedere, voind a contribuì cu ceva la atingerea scopului înalt ce acest ram de învĕțămênt îl are în vedere, făce următoarea propunere: „Venerabilul consistoriu archidiecesan se însărcinează a compune până la sesiunea sinodului din anul viitor un plan pentru învĕțămêntul religiunei în scoalele medii (gimnasii, scoale reale și comerciale) și a-'l așterne sinodului, și totdeodată a dispune compunerea de cărți corespundĕtoare pentru acest ram de învĕțămênt"; — se transpune comisiunei scolare.

Dep. Iosif Pușcariu avênd în vedere că sûnt o mulțime de fonduri, din cari se dau stipendii la studenți de universitate: sûnt foarte puține însĕ din cari se dau stipendii la elevi din scoalele medii și că din causa aceasta mulți tineri talentați sûnt în posiție de a întrerupe studiile propune: „Venerabilul

---

FOIȚA.

Cristian Waldo

sau

CĂILE NOROCULUI.

Roman de George Sand.

(Tradus de **E. B.**)

(Urmare).

— Dta ai vênă poetică, precum vĕd, țise dl Goefle; dară nu sûnt locuitorii acelor climate frumoase, necurați, lenoși și chiar cu voia lor mizerabili?

— Miseria lor provine, jumĕtate dela ocârmuitorii lor și jumĕtate dela ei; rĕul nu vine nici când numai dintr'o parte.

Tocmai de aceea, cred, că binele nu poate prospera; însĕ în climatele acele frumoase, miseria produsă de lenevie își află scuzele sale în voluptatea vieței contemplative. Eu am simțit cu vioiciune, de când m'am făcut june, farmecul îmbătător a naturei acele meridionale, și l'am prețuit cu atâta mai mult, întru cât am simțit și eu în mine accese de activitate febrilă, ca și când în adevĕr a'și fi fost născut cinci sute de miluri departe de acolo în țĕrile friguroase, unde spiritul are mai multă înrîurire asupra materiei.

— Dar așa, Dta n'ai fost tocmai leneș?

— Eu cred, că n'am fost nici decât leneș; căci părinții mei au vrut sĕ mĕ facă erudit, și din dragoste cătră dênșii, eu mi-am dat multă silință a mĕ instruì. Eu mĕ simțeam atras de sciințele naturale, de arte și de filosofie, mai mult decât de cercetările grele și minuțioase a eruditului Goffredi. Eu am aflat cercetările sale cam prea fără valoare, și nu puteam împărtăși cu dênsul bucuria esagerată, când reușiam a hotărì întrebuințarea unei petri antice sau a descifra înțelesul unei inscripții etrusce. El m'a lăsat însĕ cu totul sĕ urmez impulsul talentelor mele și mi-a făcut, traiul cât se poate de dulce. Acum am sĕ întru în nisce detaiuri din epoca aceasta a vieței mele, în care, trecênd din copilărie la junime, simțeam deșteptându-se în mine facultățile sufletului.

„Perugia este cetate universitară și poetică, una din cele mai frumoase și erudite cetăți a vechei Italie. Acolo te poți face, după plac, erudit sau artist. Ea este bogată în antichități și în monumente din toate epocele; ea are biblioteci frumoase, o academie de artele frumoase, colecții etc. Cetatea este frumoasă și pitorescă: are peste o sută de biserici și cincițeci de mănăstiri, toate bogate în tablouri, manuscripte etc. Piața catedralei este remarcabilă; acolo în țafa unei bogate catedrale gotice cu o fântână de Ioan de Pisa, un cap de operă și a altor monumente din diverse epoci, se ridică un palat mare în stilul venețian. El este un monument particular și măreț din secolul al XIII sau al XIV de o coloare roșie închisă, înfrumsețat cu ornamente negre de fer și bortelit cu iregularitatea aceea fantatistică, foarte desprețuită, de când cu liniile corecte și cu paritatea gustului renașterei.

Eu iubeam cu pasiune fisionomia dramatică a acestui vechiu palat, care Goffredi îl desprețuia, fiind-că aparținea unui veac barbar; el nu stima decât anticitatea și secolii noi, cari s'au inspirat cu anticitatea. Eu îți mărturisesc, pur și simplu, urîtul cumplit ce toate aceste cap de opere vechi și moderne, de soiul acesta, făcură uneori sĕ se estindă asupra simțĕmintelor mele de admirație.

Hotărîrea aceasta a Italiei, de a se reîncepe pe sine însuși și de a reiepta epocele, în care și-a arătat individualitatea sa, între absolutismul imperaților și cel al papilor, este așa de consacrată în opinia publică, încât treci drept Vandal dacă îți permiți a fi uneori de altă părere*)

*) Aceasta se adeverește la mulți oameni. In secolul trecut și la începutul celui prezent se desprețuiau în deobște operele din veacul de mijloc,

www.digibuc.ro

sinod să decidă că stipendiile de 500 fl. din funcdaţiunea francisc-iosefină, îndată ce vor devenì vacante, să se prefacă în stipendii de câte 60—80 fl. şi să se împartă pela elevi din scoalele medii. — Se transpune comisiunei scolare.

La ordinea ḑilei e raportul comisiunei organisătoare. Raportor: deputatul Demetriu Comşa.

Fiindcă raportul consistoriului plenar s'a fost distribuit încă dela începutul sesiunei printre membrii, se privesce de cetit şi comisiunea îşi face propunerile punct de punct.

La punctul 1. din raportul consistorial, care arată, că numĕrul pieselor întrate la consistoriu a fost 5162, dintre cari 309 curat presidiale, 303 pentru şedinţe plenare, că 1554 s'au ţinut de competinţa senatului strîns bisericesc, 1544 de resortul senatului scolar şi 1452 de al senatului epitropesc, comisiunea propune şi sinodul decide:

„Pe viitoriu să se înducă în raportul consitoriului şi numerul causelor.“

La punctul 2. referitoriu la şedinţele plenarie consistoriale, comisiunea propune şi sinodul decide:

„Consistoriul să împărtăşească pe viitoriu şi numĕrul actelor, cari nu s'ar fi espedat, pe lângă indicarea causei de amênare.“

La punctul 3. despre cestiunea întregirei protopresbiteratelor şi dispunerea celor de lipsă în privinţa întregirei protopresbiteratelor: Sibiiu, Sĕlişte şi Ilia, comisiunea face următoarea propunere:

„Sinodul constată cu părere de rĕu (regretă,) că amênarea întregirei protopresbiteratelor nu e justificată şi însărcinează de nou pe consitoriu, ca imediat după terminarea sesiunei, să pună în lucrare întregirea protopresbiteratelor, avênd a o duce în deplinire faţă cu toate protopresbiteratele.“

Propunerea aceasta provoacă o discusiune mai lungă. Raportorul motivează propunerea comisiunei, între altele cu neajunsurile, ce se nasc pentru biserică din trăgănarea cestiunei. Cu toate că întregirea a fost decisă de mai mulţi ani, abia în anul 1882 s'a făcut un mic început. Nici până aḑi, n'avem însĕ un singur protopresbiter definitiv aşeḑat.

Escelenţia Sa, P. Archiepiscop şi Metropolit, concede, că e justă dorinţa comisiunei, esprimată de altcum şi cu alte ocasiuni. Pentru împedecarea întregirei nu e responsabil consistoriul, ci dênsul.

Escelenţia Sa n'are nimic contra „regretului“ esprimat în propunerea comisiunei, constată însĕ că dênsul n'a urmărit prin împedecarea cursului repede alte intenţiuni decât, ca să se poată îndeplinì cu tact şi fără încurcare şi speră că dorinţa comisiunei se va putè împlinì până la sesiunea viitoare în partea cea mai mare.

Dep. Dr. N. Pop e de părere, să se lase afară cuvêntul „regretă“ din propunerea comisiunei, de oare-ce în conclusul sinodului din anul trecut relativ la întregirea protopresbiteratelor, nu se află o dispositiune anumită, a cărei neîmplinire din partea consistoriului ar fi a se lua cu „regret“ la cunoscinţă. Cuvintele „toate protopresbiteratele“ să se înlocuiască cu „partea cea mai mare a protopresbiteratelor,“ de oare ce va fi cu neputinţă a se întregì deodată 22 protopresbiterate. În linia primă să se întregească protopresbiteratul Branului.

Dep. Truţa nu e contra propunerei comisiunei, cere însĕ a se întregì într'acolo, ca protopresbiteratul Zarandului să fie cel dintâi, în care să se facă pregătirile de întregire. Lipsa de întregire nu e nicăiri atât de simţită ca aici, fiind protopresbiterul totodată şi Directorul gimnasiului din Brad şi preşedintele eforiei fondurilor gimnasiale. Prin trăgănarea întregirei s'ar causa daune nereparabile aceferilor noastre bisericesci, scolare şi fundaţionale din acest tract, daune, cari au început a fi şi aḑi greu simţite.

Escelenţia Sa repetă, că imputarea, ce s'ar face să nu se facă consistoriului, ci dênsului, căci consistoriul l'a solicitat în causa aceasta cu diferite ocasiuni. Afacerea aceasta însĕ e împreunată cu mari greutăţi, pe cari le cunoasce numai acela, care se ocupă mai de aproape cu ea.

Dep. Diamandi Manole: Cestiunea e cu mult mai generală, decât ca se ne ocupăm cu mărunţişuri. Protopresbiterul e la noi ministru în cele bisericesci şi scolare. In lipsa lui se întêmplă anomaliile cele mai mari. Am spus-o franc cu altă ocasiune, că e cea mai mare anomalie, (magna calamitas) a se da unui asesor consistorial două protopresbiterate. Biserica simte necesitatea, ca protopresbiteratele să fie organisate, şi propunerea comisiunei nu ţintesce alta, decât ca să se satisfacă odată necesităţii acesteia. Incât pentru şirul, în care să urmeze întregirea, e treaba Escelenţiei Sale, să ia notiţă despre interesele bisericei şi să şi aplece urechea acolo, unde lipsa e mai simţită. Terminul „regret“, după ce însuşi Escelenţia Sa recunoasce, că dênsul poartă vina, fiind nevinovat se poate susţinè. Escelenţia Sa, să-l ia asupră-şi.

Dep. E. Brote primesce propunerea comisiunei modificată într'acolo, că până la sesiunea următoare să se întregească „întru cât va fi posibil“ toate protopresbiteratele.

După cuvêntul din urmă al ref. dep. Comşa se pune cestiunea la vot şi se primesce propunerea comisiunei cu amendamentul dep. Truţa.

Presidiul întreabă pe sinod: oare cu cale ar fi să se escrie concurs şi pentru protopresbiteratul Mediaşului, deşi până acum nu e arondat?

La această cestiune vorbesc deputaţii Elie Măcelariu, Parteniu Cosma, Demetriu Comşa şi Nicolae Cristea.

Cestiunea remâne la buna chibzuială a consistoriului.

Punctul 4 referitoriu la împărţirea ajutoriului de stat pro 1882 şi

Punctul 5 referitoriu la distribuirea ajutoarelor pentru scoalele şi învĕţătorii poporali se iau spre sciinţă.

Punctul 6 referitoriu la fundaţiunea lui Andronic spre plăcută sciinţă.

Cu privire la punctul 7 din raportul consistoriului plenar, referitoriu la projectul de lege pentru scoalele medii, Comisiunea prin raportorul sĕu propune: „Sinodul ia spre plăcută sciinţă paşii întreprinşi de consistoriu în cestiunea aceasta şi regretă, că n'au avut resultatul dorit; regretă, că s'a primit un project atât de periculos şi vătămător pentru poporul nostru şi îndrumă pe cei chemaţi să ia cât mai în grabă mĕsurile necesare întru apărarea drepturilor autonomiei bisericei noastre naţionale“.

Înainte de a completa raportorul cele premerse ia cuvêntul:

Presidiul: În cestiunea aceasta eu am dat unele informaţiuni membrilor din comisiunea organisătoare pe cale privată. Dacă e de lipsă, să dau şi aci deslușiri despre paşii, cari i-am întreprins, o fac cu plăcere. (Să auḑim)! Eu am avut în vedere conclusul venerabilului consistoriu cuprins în §. 7. referitoriu la projectul de lege. Conform acestui conclus am aşternut *a)* representaţiune la casa representanţilor ţĕrii; dară n'am rĕuşit; *b)* M'am înţeles cu episcopii sufragani să apărăm drepturile noastre garantate prin legi şi în casa magnaţilor. Aci am luat parte la desbaterea projectului, împreună cu confratele dela Arad. Am făcut multe amendamente, din cari s'au primit numai câte-va stilistice; ce-i drept, s'a mitigat încât va, s'au delăturat unele ascuţişuri din project, dar el a rĕmas cu toate acestea vătămător. Am fost necesitat să petrec în Peşta tocmai în timpul acela, când ca archiereu trebuia să fiu acasă. Projectul era să se pună la ordinea ḑilei în casa magnaţilor în urma unei înţelegeri d'intre ministru preşedinte şi Trefort, pe Sâmbătă înainte de Paşti. Eu am atras atenţiunea casei, că să se amâne desbaterea projectului până după Pasci, căci acestea sûnt sĕrbătorile cele mai mari ale ortodocsilor. Dar nici cu aceasta n'am rĕuşit; s'a amânat cu toate acestea desbaterea până Luni. Eu, cu confratele dela Arad, am rĕmas acolo, ca să-mi fac datorinţa. Despre purcederea mea în casa magnaţilor unele jurnale din Budapesta, poate cu intenţiune, au rĕspândit sciri false: că aşi fi salutat şi primit cu bucurie projectul. E adevĕrat, că eu după ce liam studiat, mi am formulat toate amendamentele mele, cari dacă s'ar fi primit aşa cum le am eu şi aci, noi am fi putut fi mulţămiţi cu legea. De aceea eu l'am primit la desbaterea generală în speranţă, că amendamentele mele se vor primì de sigur la desbaterea specială. Urmând aceasta la ordinea ḑilei le am făcut la rêndul lor, m'am luptat cu confratele dela Arad, ba de multe ori singur singurel fără de resultat favorabil. S'au primit numai unele observări stilistice şi astfel projectul tot a rĕmas vătămător autonomiei noastre. Eu mi-am făcut datorinţa, m'am luptat cu toată încordarea puterilor mele. (Să traiască).

Raportorul comisiunei Dumitru Comşa:

Cestiunea de faţă pe cât este de importantă şi dificilă, pe atât este de dureroasă. Despre importanţa ei, nimenea nu dubitează; că e dificilă, se vede din starea noastră politică; că e dureroasă, probează faptul, că projectul a produs aşa ḑicênd un ţipet de durere din un cap până la celălalt al ţĕrei. Nu-mi voiu mai motiva cele ḑise, că sûnt în deobşte cunoscute pe de o parte, pe de altă parte însĕ nici nu e timp. Faptă e, că prin project jertfim ce avem mai scump şi că drepturile noastre garantate prin legi nu sûnt luate în considerare.

Voiu reasuma pe scurt, cum a decurs lucrul până acum: După consultări în dreapta şi stânga projectul de lege s'a presentat în dieta ţĕrei. Consistoriul nostru a decis, durere, tocmai în ajunul presentărei, ce paşi să se întreprindă faţă cu projectul. Mai întâiu a decis aşternerea unei representaţiuni în dietă, care a făcut-o Escelenţia sa. Mai departe Escelenţia sa, în urma nereuşitei amintitei representaţiuni, a rugat pre episcopii sufragani, să se lupte cu puteri unite contra projectului în casa magnaţilor. Aceste două decisiuni s'au îndeplinit. Mai departe a decis consistoriul, ca Escelenţia Sa să meargă la tron şi să spună Majestăţii sale durerile şi ranele naţiunei noastre, şi să-l roage a denega sancţionarea projectului de lege. Astăḑi e projectul gata a să întărì de împĕratul. Timpul e scurt, pentru ca să se poată esecuta conclusul consistoriului de sub litera *c)*, comisiunea din acest motiv a aflat de bine să lase mână liberă Escelenţiei Sale şi să-l rugăm a intreprinde toţi paşii posibili. Recomând propunerea comisiunei.

Dep. Diamandi Manole ia cuvêntul:

Venerabil sinod: Dacă în viaţa noastră constituţională am avut objecte importante, nici unul n'a fost atât de important şi politic, ca acest de aḑi. Important şi politic, încât reclamă maturitate politică, să fie bine înţeles, — maturitate politică bisericească. Scim cu toţii ce tendenţă are projectul de lege. El vatĕmă autonomia noastră, e un pericul ameninţător pentru scoalele noastre. Nu cred să fie un român, care să se afle în privinţa aceasta în dubiositate. E cunoscut, Domnilor, că nici o fortăreaţă nu se poate lua cu asalt de odată; să fie tunul cel mai bun şi nu poate dărîma o fortăreaţă dintr'odată, ci cu încetul. Fortăreaţa e autonomia noastră.

Acum 5 ani a venit guvernul şi a dat o lovitură în subvenţiunea protopopilor. Eu am fost de părere să nu primim subvenţiunea şi protopopii, spre satisfacţiunea mea, au renunţat dela ea; dar au decis să meargă o deputaţiune la Majestatea şi să-i spună starea lucrului. Deputaţiunea n'a meŗs, nu sciu din ce causă. Dar de mult timp biserica a fost în continuu apăsată; totdeauna în casuri de vreme rea am alergat la treptele tronului. Şi dacă ne aflăm astăḑi, în stare mai bună ca în trecut, avem să o mulţămim coroanei, casei domnitoare habsburgice.

Românul la treptele tronului s'a alinat totdeauna durerile.

„Eu eram sincer şi iute; adeseori fui respins cu dragostea mea pentru tot, ce se numea fără deosebire *il gotico*, adecă pentru tot, ce nu era din secolul lui Pericles, a lui August sau a lui Rafael. Părintele meu adoptiv consimţea, a admira cel mult pe acest din urmă. El nu se entusiasma, decât pentru ruinele Romei şi când me dusese acolo, el fu surprins şi supĕrat a me auḑì ḑicênd că eu nu vĕd întrênsele nimic, ce m'ar putè face să uit de fantasia regească şi de grupul teatral din piazza del Duomo a noastră, cu marele sĕu palat roşu şi negru cu mulţimea sa de splendori variate şi cu micele sale strade cotite, ce dau de odată un aer de mister cam tragic, în arcadele întunecoase.

„Eu eram atunci de cinci-spre-ḑece sau de şesespre-ḑece ani şi începeam a-mi esplica gusturile şi ideile mele. Eu sciam lămurì părintelui meu cum simţeam eu în mine cu instictele independenţei absolute în privinţa gustului şi a simţemêntului. Eu simţeam trebuinţa, a-mi estinde admiraţia şi plăcerea mea intelectuală asupra tuturor aventurilor geniului şi a invenţiunei omenesci şi nu-mi era cu putinţă a mărginì simţirea mea în un sistem, în o epocă, în un secul.

Destul că mie-mi trebuia libertatea, de a adora universul, Dumneḑeu şi schinteea dumneḑească dată omului, în toate operele artei şi a naturei.

„Veḑi, taică, îi ḑiceam eu iubesc soarele cel frumos şi noaptea cea umbroasă, eu iubesc pe severul nostru Perugino şi pe infocatul Michel Angelo, eu iubesc puternicele fundamente romane şi delicatele opere saracene. Eu iubesc pacinicul nostru lac Trasimenic şi sgomotosul cataract dela Terni.

Eu iubesc pe dragii Dtale Etrusci şi pe toţi bărbaţii Dtale sublimi diu anticitate; însĕ eu iubesc şi catedralele greco arabe, tocmai aşa ca şi fântâna monumentală de Trevi şi firul de apă, ce curge între două stânci în fundul unei pustii ţĕrănesci.

Ori şi ce nou lucru îmi pare vrednic de interes şi de atenţie şi tot lucrul îmi este scump, care-mi cuprinde inima sau cugetul, într'un moment dat. Aplecat aşa a mĕ indelectnicì de tot, ce este frumos şi sublim sau numai plăcut şi atragĕtor, eu mĕ simţ uimit de cerinţele unui cult esclusiv, pentru cutare forme a le frumosului.

„Dacă cugeţi însĕ, i-am mai ḑis, că mĕ aflu pe o cale greşită, şi că trebuinţa aceasta de desvoltare în toate direcţiile este o iregularitate periculoasă, eu o se cerc a oprima toate aceste şi a me ocupa de studiul ce mi-l vei alege Dta. Înainte de toate eu voiesc a fi, ce doresci Dta să fiiu; însĕ, iubite părinte, înainte de a-mi tăia aripile, esaminează puţinţel, dacă nu se află în podoaba această deşartă, nimic vrednic de păstrat. (Va urma.)

www.digibuc.ro

La noi sûnt trei foruri legiuitoare: legislativa casa magnaţilor şi tronul. Cele două dintâiu se schimbă ca toate guvernele; tronul rămâne neschimbat. De aceea sûnt de părere să mergem la tron. Dar să nu luăm un conclus precis, ci să căutăm mai întâiu de e posibil sau ba să se esecute.

Noi, cari scim constelaţiunile delicate, scim şi cunoascem ameninţarea projectului, să ḑic, cunoascem terorismul, că terorism e acela, Domnilor, care sugrumă consciinţele oamenilor, să nu ne grăbim a aduce un conclus pripit.

Primesc propunerea comisiunei, care lasă liberă cale metropolitului, să sondeze el terenul şi să se convingă, de-i va fi posibil să ia şi pe ceialalţi episcopi. Propunerea comisiunei e foarte politică, şi e în acord cu dorinţa capului bisericesc, de aceea v'aşi ruga s'o primim fără desbatere, şi cu unanimitate. (Se primesce, se primesce.) Ḑic, fără desbatere şi cu unanimitate, căci prin aceasta impunem şi lăsând calea deschisă metropolitului, arătăm că sûntem oameni politici. S'o primim fără desbatere, pentru că ori ce zală ruptă din acest lanţ fin dă ansă la discusiuni, prin cari nu ne vom putè ajunge scopul. (Se primesce, se primesce).

Dep. Anania Trombiţaş ia cuvêntul:

Înainte de toate trebue să mărturisesc, că mi-e greu a vorbì contra projectului. Dar simt în mine datorinţa de a spune unele lucruri, care eu le pot sci mai bine. Pe scurt asigurez, că nici un asalt făcut asupra autonomiei noastre n'a fost aşa de pătrunḑător, aşa de afund tăietor, ca cel de faţă; projectul taie în carne, taie în viaţă; consecuenţele lui vor fi cu mult mai dureroase. Intenţiunea lui este: a despărţì inteligenţa de masa poporului, şi o biserică, la care inteligenţa e despărţită de masa poporului, ne arată istoria, unde ajunge. Astfel caracterisez eu starea lucrului. Când s'a adus legea referitoare la scoalele poporale, biserica a recurs la tron.

Dauna prin această lege, v'o mărturisesc Domnilor, n'a fost nici pe jumătaţe aşa de mare, pentru că poporul e conservativ, ţine cu conscienţiositate la datinele şi obiceiurile sale. Dauna, ce ni se causează prin projectul referitoriu la scoalele medii, e înc'odată aşa de mare. De aceea nu mè mulţămesce propunerea comisiunei, ci propun: că sub ori ce împregiurări şi nesmintit să meargă o deputaţiune la tron şi să roage pe Majestatea Sa să denege sancţionarea projectului.

Dep. Parteniu Cosma ia cuvêntul:

Eu cugetam că după escelentul discurs al D. Diamandi se va primì fără nici o discusiune propunerea comisiunei. Propunerea D. Trombiţaş se cuprinde în propunerea comisiunei după latitudinea, care i s'a dat acesteia. Cred că nici unul dintre noi nu este, care să nu vaḑă periculul cel mare, care ameninţă biserica noastră. Cei, care s'au ocupat cu cestiunea, au cetit jurnale, au putut observa, că şi din partea organelor statului s'au purces în mod estraordinar. Raportorul comisiunei ne a arătat, ce paşi a luat consistoriul în ajunul presentării projectului în dietă; s'au luat paşi numai în ajun, pentru că projectul n'a ajuns în dietă pe cale ordinară, ci în mod clandestin. În mod clandestin a trecut în casa magnaţilor, aici foarte iute s'a discutat şi aprobat; tot aşa de iute, am firma convingere basat pe praxa de până acum, că se va şi sancţiona; se va sancţiona mai iute, ca până se vor putè duce episcopii la Majestatea. În propunerea comisiunei se află şi propunerea D. Trombiţaş, dacă e posibil se vor duce, dacă nu, se vor lua alte mĕsuri. Că întenţiunea projectului e despărţirea inteligenţei de masa poporului, nu o contestez: Eu am însè firma speranţă în Ḑeu şi vitalitatea românului, că nu se va ajunge scopul (bravo! bravo!) Mulţi dintre noi am fost crescuţi prin institute streine şi astăḑi ne apărăm naţiunea (bravo! trăească!) şi Domnii, cari cred că din Român vor face altceva decât român, se înşeală şi se vor înşela. (Aşa e! Aşa e!)

Dep. Elie Măcelariu: Mi ar fi părut bine, dacă Escelenţia Sa ar fi raportat în scris sinodului despre paşii, cari i-a făcut în cestiunea aceasta. Dacă m'a durut primirea projectului, m'a durut cu deosebire şi pentru aceea, că s'a primit a doaua ḑi de Pasci; prin care faptă nouè ni s'a dat un blam (aşa e, aşa e)! Ni s'a dat un blam, pentru că, pe când în Viena, nu departe de Pesta, sĕrbătorile ni se respectează, în acelaş timp în Pesta nu se iau în considerare!

Dep. Diamandi Manole cere cuvêntul.

I se reflectează din partea presidiului: că n'a făcut propunere, prin urmare nu poate vorbi a doua oară.

Dep. Anania Trombiţaş vĕḑênd că propunerea lui provoacă discusiune îndelungată, şi-o retrage.

Presidiul enuncie conclusul sinodului, ḑiênd: Prin aceasta sinodul îmi impune o datorinţă, care şi aşa o împliniam. Eu declar cu această ocasiune, că totdeauna până când îmi va da Dumneḑeu viaţă mè voiu pune cu toată puterea şi resoluţiunea sè apăr drepturile bisericei noastre. (Să trăească!)

(Va urma.)

Desbaterea specială asupra projectului de lege pentru scoalele secundare.

(Urmare.)

Modificarea propusă de **Michail Zsilinsky** e următoarea:

„§. 22. Esamenul de maturitate e verbal şi scripturistic.

Instrucţiunile referitoare la esamen le statoresce ministrul de culte şi instrucţiune publică după ascultarea respectivelor autorităţi confesionale, a corpului profesoral dela universitate şi dela politechnic.

Esamenele acestea sûnt publice; testimoniile despre ele se estradează numai în limba maghiară. La dorinţă se poate alătura şi o traducere latină.

§. 23. Esamenele de maturitate se ţin în presenţa corpului didactic a fie-cărei scoale secundare constătătoare din 8 clase în institutul propriu sub presidiul directorului suprem districtual de scoale sau a locţiitoriului acestuia esmis de ministrul de culte şi instrucţiune publică. În scoalele confesionale poartă presidiul bărbatul de specialitate esmis din partea autorităţii confesionale competente.

La esamenele de maturitate din scoalele confesionale se esmite din partea ministrului de culte şi instrucţiune publică un comisariu. Spre scopul acesta e datoare respectiva autoritate scolară, a încunosciinţa pe ministru cel puţin cu o lună înainte de începere despre timpul ţinerei esamenului de maturitate.

Comisariul esmis din partea ministrului n'are nici un fel de drept de dispositiune; are însè a priveghia, ca să se respecteze dispositiunea legei presente, precum şi instrucţiunea de esamen statorită de ministru. Spre scopul acesta e îndreptăţit comisariul:

a) a cerceta lucrările scripturistice compuse pentru esamenul de maturitate;

b) a fi de faţă la esamenele verbale şi a pune întrebări fie-cărui scolar din fie care object de învĕţământ;

c) a participa la consultările corpului didactic referitoare la resultatele esamenului scripturistic şi verbal;

d) a face ministrului raport detaiat despre procederea şi esperienţele sale.

§. 24. Ajungênd representantele ministrului sub decursul esamenului la convingerea, că într'un cas oare-carele nu sau observat legea şi instrucţiunile referitoare la esamen, e în drept a insista, să i se primească observările în protocolul final despre resultatele esamenului, şi a face ministrului raport despre aceasta. În casul acesta nu se estradează testimoniile până la definitiva resolvire a afacerei.

Ministrul recearcă autoritatea respectivă bisericească, să cerceteze starea lucrului. Aceasta introduce cercetarea la moment şi, aflând că s'ar fi comis ilegalitate sau disordine, apoi inhibitează estradarea testimoniilor; la din contră dispune estradarea testimoniilor; face însè la tot casul raport ministrului despre procedura sa".

La propunerea dep. **Lŭkŏ** se dispune tipărirea modificărei propuse de Zsilinsky şi distribuirea printre deputaţi.

După o desbatere lungă se votează asupra § fului 22 şi se primesce în sensul propunerei dep. Zsilinszky.

La §-ful 23 propune **Ludovic Mocsary**, să se observe usul de până acum. Esamenul de maturitate să se ţină „sub presidiul bărbaţilor de specialitate esmişi din partea autorităţii supreme bisericesci, respective cu conlucrarea altor membri din comisiune."

Ministrul preşedinte **Tisza** primesce propunerea „cu risicul de a fi ţinut de debil".

Se primesce § ful cu amendamentul dep. Mocsary.

La §-ful 24 îşi esprimă **Coloman Thaly** temerile ce le are faţă cu dreptul representantelui ministerial, de a putè suspenda estradarea testimoniilor nu numai din motive de ilegalitate ci şi de abateri dela instrucţiunea ministerială

Ministru president **C. Tisza:** Legea îndreptăţesce pe guvern de a da astfel de instrucţiuni legea pretinde prin urmare observarea lor. Fără pretensiunea aceasta ar fi imposibilă guvernarea. (Aprobare în dreapta.)

§-ul se primesce fără modificare.

§-ul 25 dispune în alinea 1, ca fie care elev să depună esamenul de maturitate acolo, unde studiază clasa primă, în alinea 2, că ministrul poate încuviinţa în casuri estraordinare depunerea esamenului la alt institut.

Adam Lazar propune, de a fi îndreptăţiţă şi autoritatea bisericească se împărtăşească astfel de încuviinţări.

Raportorul **George Szathmary** pledează pentru tecstul comisiunei, de oare ce ministrul e mai curênd în stare a fi informat despre diferitele institute de instrucţiune din ţeara, decât autoritatea supremă bisericească, care are cunoscinţă numai despre institutele de sub conducerea proprie.

Alesandru Csanády spriginesce propunerea dep. Adam Lazar.

Paragraful se primesce fără modificare.

§-ul 25 sună: „Esamenul gimnasial de maturitate îndreptăţesce la primirea în scoalele mai înalte; esamenul de maturitate dela scoalele reale îndreptăţesce numai la primirea în politechnic şi în secţiunea matematică şi de sciinţele naturale a universităţii, respective în parte în aceeaşi secţiune specială a facultăţii filosofice mai departe în aceea secţiune specială a seminariului profesoral precum şi în academiile de montanistică de silvicultură şi de agronomie.

Abiturienţii scoalei reale, cari au depus esamenul de maturitate cu succes bun se pot admite într'un gimnasiu public la depunerea esamenului din limba latină şi elină; aceia, cari depun esamenul din limba latină cu succes bun, se pot primì la facultatea de medicină şi la cea juridică, ear aceia cari depun esamenul din limba latină şi elină cu succes bun, se pot primì la toate facultăţile."

(Va urma.)

Varietăţi.

* (Invitare) la petrecerea de Luni seara din 2/14 Maiu care se va ţinè din partea membrilor „Reuniunei sodalilor români" din Sibiu în sala din grădina Spaneck. Începutul la 8 oare seara.

* (Necrolog.) Dela Braşov primim următorul anunţ trist:

Andronic Androne,

paroch la Biserica rom. ort. res. cu hramul Sft. Nicolae în Braşov, membru Sinodului protopopesc şi membru comitetului parochial.

În urma unei suferinţe scurte, astăḑi la 2 oare noaptea, în etate de 69 ani, 'şi-a dat sufletul în mânile Creatoriului.

Despre această dureroasă şi ireparabilă perdere încunosciinţează subsemnaţii cu inima plină de întristare pe toate rudeniile, pe toţi amicii şi cunocuţii.

Rĕmăşiţele pămêntesci ale scumpului rĕposát se vor înmormênta din biserică, Vineri în 29 Aprile st. v. (11 Mai st. n.) la 3 oare după ameaḑi în cimiteriul Bisericei sântului Nicolae din Scheiu.

Braşov în 27 Aprile (9 Maiu) 1883.

Ficele: *Parascheva* căs. *A. Rizeanu*, *Elena* vĕd. *G. Russu*, *Maria* căs. *G. Georghescu*, *Iulia Androne.*

Ginerii: *A. Rizeanu*, *G. Georgescu.*

Frate: *Ioane Androne.*

*(Alegeri la universitate.) Din o corepondenţă dela Sebeş, care e scrisă de cel ce n'a subscris o şi e subscrisă de cel ce n'a scris-o şi pe care o am fi publicat bucuros dacă nu era cu atâtea omisiuni cari stingheresc înţelesul, aflăm că la Sebeş (în cetate) românii au candidat pe adv. Ioan Bojiţă dară separându-se unii dintre români a reeşit forestierul Bömches. În cercul rural s'a ales Ioan Piso contra Dr. Stefan Păcurar. Acest din urmă fu ales în cercul rural al Orĕştiei: Nu înţelegem pe români: de o parte protestează contra asupririlor din partea guvernului şi de altă parte aleg pe servitorul servitorilor guvernului.

* (Himen. Dl Dr Basiliu Preda şi dşoara Catinca d. Prişcu anunţă cununia dlor care va avè loc Duminecă în 1 Maiu în Braşov.

* (Din părţile Agnitei) ni se scrie: Deşi cam de mult nu avem zăpadă, dară primăvara rea totuşi am avut şi avem căci dacă au lipsit zăpadă am avut ploi în abundanţă încât, din causa acestora până astăḑi abia am putut pe a treia parte samănă semănăturile de toamnă, celelalte două părţi de pământ sûnt încărcate de apă, încât ceea ce s'au sămĕnat şi se samănă, să samănă numai în tină. Şi bieţii oameni atât din causa timpului târḑiu, precum şi din pricina lipsei apĕsătoare de nutreţ sûnt siliţi a arunca sĕmênţa şi în tină cu puţină speranţă de a rumpe cucuruz şi a secera ovĕs ş. a.

Oamenii, faţă cu această impregiurare fatală, sûnt foarte îngrigiaţi. De altmintrea grânele sûnt frumoase, unde nu au stat mult zăpada adunată de viscolele cele mai mari de iarnă. Dară nu au fost

www.digibuc.ro

destul cu ploile mĕrunte, doară mai neîntrerupte, ci eri în 25 a. c. între 3 şi 4 oare d. a. între tunete şi fulgere pătrundĕtoare s'au descărcat pe aici şi giur un povoiu grozav, carele va mai opăci pre bieţii oamenii pe câteva ḑile de a sĕmĕna! Fulgerile nu au fost toate seci, ca în comuna vecină Noustat a consumat focul produs prin fulger o şură. Focul nu s'a lăţit ajutând mult torenţii de ploi.

* (Programa pentru încoronarea Ţarului.) Din Petersburg se scrie cu positivitate şi pe basa informaţiunilor oficiale în privinţa programei ce s'a stabilit pentru serbarea încoronării împĕratului în Moscva. Acestea susţin:

Întrarea solemnă a părechii imperiale în Moscva va avè loc la 12/24 Maiu, ear' sânţirea drapelelor la 11 Maiu. Posturile ce se ţin înainte de ori-care încoronare, se vor ţinè în ḑilele de 12, 13 şi 14 Maiu: La 14 Maiu va avè loc transportarea insignielor imperiale şi la 15 încoronarea. În ḑilele următoare, împĕratul va primì felicitările, şi adecă la 16 Maiu pe acelea ale principilor, ale corpului diplomatic şi ale înalţilor demnitari ai imperiului, la 17 Maiu pe acelea ale somităţilor militare şi la 18 Maiu pe acelea ale celorlalte categorii. În seara de de 18 Maiu va avè loc în onoarea Curţii o representaţiune de gală, la 19 Maiu se efectuează transportarea înapoi a insignielor imperiale. La 19 şi 20 Maiu se dau prânḑuri de gală, la 21 Maiu se va organisa o serbătoare poporală, şi la 22 Maiu se va face cu ocasiunea aniversării morţii imperătesei o visită la sântul Sergiu. La 24 Maiu se va da un prânḑ, la 25 un bal, la 26 târnosirea bisericei Mântuitorului şi la 28 o revistă de trupe. La 29 Maiu se va efectua reîntoarcerea la Petersburg, unde chiar deputaţii oraşului vor eşì înaintea Ţarului cu pâne şi sare. Nu este de mirare, că serbările espuse acì sĕ se schimbe la cas de vreme rea sau din alte cause, dar şirul lor nu se va schimba întru nimic.

Judecata

în procesul atentatorei Elena Marcovici din Belgrad asupra regelui Milan, pertractat la 12/25 Aprile a. c.

Unele foi din Serbia publicând decursul întreg al acestui proces, ne pun în positiune a reproduce şi noi în estras după jurnalul „Narodno Oslobodi". Din punct de vedere psichologic, cât şi juridic, faptul şi ţinuta incusatei sûnt de mare interes. Acestea dovedesc până la evidenţă, ceea ce susţine eruditul jurist Dr. Jering: cumcă simţul de dreptate, sădit şi înnăscut în internul fie-cărui individ, nu se poate suprima, ci el se rĕsbună.

Eată decursul pertractării:

„În numita ḑi des de dimineaţă se începuse o estraordinară mişcare între poporaţiunea din Belgrad. Inceputul pertractării era anunciat la oara 9 înainte de m. Când a sosit acest timp toate uşile trib. s'au deschis, ear publicul se îmbulḑia la întrare, ca sĕ ocupe loc în sală, şi şedea pe banca incusaţilor. Tribunalul era compus: preşedintele trib. orăşenesc dl Alecsandru Iovanovici, asesori dd. Ninici şi Popoviciu; procurorul Moisilovici, apĕrătoriul incusatei era dl advocat Dobrovoievici. Notariu: Marcu Giorgevici.

La 9 oare şi 5 min. preşedintele descopere publicului obiectul de pertractare, după aceea îndreptându-şi privirea către incusată, îi ḑice: Dta eşti incusata Elena, socia lui Ievrem Marcovici?

Incusata: Şedea liniscită, dovedind cea mai mare resignaţiune. Faţa ei era palidă şi rece ca marmora, ochii înţepeniţi ca şi când ar fi morţi. Îmbrăcată era simplu în vestminte negre, cu o manta de toamnă, pe cap purta o cărpă neagră. La întrebarea preşedintelui a rĕspuns cu voce debilă şi rece: este, eu sûnt.

Se cetesce acusa, pe scurt, în carea se cere ca incusata sĕ fie condamnată conform §-lui 87 din legea crim. (la moarte) ear după aceea:

Preşedintele: Doamnă Elena, este adevĕrat că ai puşcat asupra regelui?

Incusata: Adevĕrat.

Pres. Din acest revolver? (îl arată).

Inct. Este, din acest revolver, carele a fost a fie-ertatului meu bărbat.

Pres. Aţi avut patroane la mână, v'aţi esercitat în ţintire?

Inct. De câte-va ori.

Pres. Unde?

Inct. Acasă în grădină, şi aici în curte, puşcând după pisice (mâţe).

Pres. Este admirabil a puşca fără temeiu asupra pisicilor. Nu a fost aceasta pentru motivul încuragiării?

Inct. Eu am voit sĕ împuşc pisica, dar n'am lovit'o.

Pres. Şi pentru ce sĕ o omori?

Inct. Mi-a făcut multă daună furând unele altele (în ton mai domolit) şi pentru că am voit.

Pres. Descoperitaţi cuiva propusul DVoastră, că voiţi sĕ puşcaţi asupra regelui?

Inct. Nu am descoperit nimĕnui nimic.

Pres. Ce însemnează visul acela ce l'aţi tâlcuit cutărei Persa, carea era la Bademlici?

Inct. Nu-mi aduc aminte sĕ fiu tâlcuit cândva cuiva vreun vis.

Pres. Cetesce din acte fasiunea respectivei femei prin care ea îşi aduce aminte, cum că incusata, înainte de atentat 'ia tâlcuit un vis: „că pământul s'a întunecat, că a rĕsărit o lună tineră, că incta, a căḑut etc. etc.

Inct. Nu-mi aduc aminte.

Pres. Când a auḑit că sosesce regele?

Inct. În aceeaşi dimineaţă.

Pres. Dela cine?

Inct. Ferestrile locuinţelor mele erau deschise, pe sub ele trecură mai mulţi oameni; pe diferite căsi am vĕḑut arborate flamuri. O femee a venit la mine rugându-mĕ sĕ-i scriu un avis pentru esarendarea unui cortel, şi mi-a ḑis astăḑi sosesce regele.

Pres. In acele ḑile cine a venit la DTa şi nu te-a aflat acasă? Fost'a acela un tinĕr de circa 25 de ani, blondin?

Inct. (După o tăcere îndelungată.) Nu-mi aduc aminte.

Pres. Avutaţi vre-o convorbire cu cineva, înaintea bisericei, înainte de ce aţi voit sĕ întri în ea?

Inct. Inaintea casei mele m'am întâlnit cu o cunoscută a mea şi am întrebat'o, dacă nu a plecat încă de aici; cu altul cu nime nu am vorbit.

Pres. Nu a'ţi convorbit cu bărbaţi?

Inct. Nu.

Pres. Nici cu un tinĕr, carele era de statură mijlocie şi cu barba desbinată?

Inct. (precugetând) Nu.

Pres. Mara, soţia lui Tomanovici, fasionează cum a vĕḑut înaintea bisericei o femee, seamănă cu DTa, în vestminte negre, cu un muf în mâni, vorbea cu un bărbat îmbrăcat frumos, pe cap purtând cilindru. Aceea femee a trecut pe lângă DVoastră, dar nu a putut înţelege discursul DVoastră, (cetesce fasiunea întreagă) după aceea respectivul domn a mers la Sava, ear DTa în biserică.

Inct. Nu am discurs cu nime, nici am avut muf în mâni.

Pres. Când aţi voit sĕ pleci din locuinţă aţi îmbrăcat vestminte negre, aţi luat revolverul, te-ai căutat în oglindă — ca sĕ te veḑi în positie. După aceea aţi venit în biserică aşteptând sosirea regelui; în distanţă apropiată a'ţi descărcat revolverul asupra regelui dar, din norocire nu a'ţi nimerit.

Inct. (cu resoluţiune) Adevĕrat.

Pres. (După o scurtă pausă) De ce a'ţi puşcat asupra regelui?

Inct. In sufletul meu, pe mormêntul soţului meu, m'am jurat, cumcă mĕ voiu resbuna, căci eram convinsă că bărbatul meu a fost condamnat fără vină, şi pentru aceasta' am voit ca sĕ-mi vĕrs resbunarea.

Pres. Acest act au îndeplinit?

Inct. Acesta.

Pres. Pe ce temeiu susţini, cumcă regele este vinovat la condamnarea bărbatului DVoastră.

Inct. Eu am sciut, cumcă bărbatul meu avea nepreteni şi pismuitori, dela tata ţĕrei însĕ a depins ca sĕ'i susţină vieaţa.

Pres. DTa ai fost preventiv informată, cumcă regele ar face astfel de fapte, ear în timpi escepţionali, cum au fost aceia, totul a depins dela regim. De unde ai venit dară la ideea, ca sĕ învinuesci pe rege?

Inct. Eu am ţinut de drept a pretinde, ca sĕ nu subscrie moartea omului nejudecat, pe carele înainte de aceea l'a distins pentru serviciile, ce le-a făcut patriei cu ocasiunea cucerirei dela Ac-Palanca. El (regele) n'a trebuit sĕ creadă îndată toate, ce i le-au spus alţii. Eu am jurat că voiu resbuna moartea bărbatului meu.

Pres. Sciutaţi şi precugetataţi urmările ce s'ar fi causat în ţeară prin omorîrea domnitorului?

Inct. nu rĕspunde.

Pres. (după o pausă mai lungă o întreabă de nou): M'aţi priceput ce vreau sĕ ḑic prin aceasta?

Inct. Nu am precugetat, că poate sĕ se nască vre-o nefericire.

Pres. DTa, ca o femee distinsă şi versată în sciinţă trebue sĕ scii, cumcă astfel de faptă causează disordine şi schimbări în ţeară.

Inct. Nu am putut sĕ mĕ abat dela jurĕmêntul meu.

Pres. Sĕ ḑicem că acest act a fost o causă personală a DTale. Atunci cum consuna el cu epistola DTale către Cnicianca, în care îi descoperì ceva despre ajutoriu în cause de interes public, — şi cu epistola DTale către Serbia, în care desfăşuri părerile DTale în publicitate cu privire la persoana şi caracterul domnitorului?

Inct. Aceasta e convicţiunea mea, cumcă egoismul domnitoriului e dăunos pentru popor. Cineva l'a înfricat (pre rege) cum că bărbatul meu şi-ar fi prepus, ca să-l ucidă şi el aşa s'a purtat ca şi când, după părerea mea, este fricos, şi de aceea a subscris sentenţa de moarte a bărbatului meu. Ce am scris Serbiei, am ḑis acum că aşi scuti-o, ca sĕ nu pătească şi altul contra dreptăţii dumneḑeesci. Am voit sĕ o scap de un astfel de ucigătoriu egoist.

Preşed. Din aceste cuvinte ale D-tale se vede la înţeles, cumcă acestui atentat i-a premers un scop precis, nu numai causa personală. D-ta vorbesci în această epistolă de tirănie, de libertate şi de timpi buni, — cari toate eschid conceptul causei personale.

Inct. Precum am vorbit: am voit sĕ-mi rĕsbun din causa personală. Serbiei i-am scris din motivele descoperite mai sus.

Pres. D-ta ai fost în relaţiuni mai serioase cu Cnicianin şi cu alţii; ai şi corespuns cu dênşii, — descoperitu-le-ai mai pre larg planurile dtale?

Inct. Am vorbit numai, că în sufletul meu m'am jurat a rĕsbuna omorîrea bărbatului meu.

Prs. Cunoscut-ai persoana regelui?

Inct. Nu.

Pres. Ai cunoscinţă cu Rujiţa Vucovanici, care acum locuesce în România?

Inct. O cunosc, ea mi-a fost cunoscută.

Pres. Statai cu ea în oare-care conţelegere în previnţa prepusului D-tale?

Inct. Nu.

Pres. Dta ai cerut dinamita dela mad. Cnicianin, vorbit-ai cu ea despre schimbarea dinastiei?

Inct. Nu.

Pres. Nici despre fiul lui Alecse Caragiorgevici?

Inct. Nu.

Pres. Nu-ai scris prin mad. Cnicianin cătră Petru Caragiorgevici întrebând de dinamită şi bombe.

Inct. Nu.

Pres. (cetind fasiunea mad. Cnicianin în carea se face amintire despre susnumita epistolă) spune adevĕrul curat: Nu ai convenit cu Rujiţa Vucovanovici în Viena Pesta nu ai convorbit cu Pera, nu i-ai scris epistola în sensul descoperit, prin m. Cnicianin?

Inct. Nu.

Pres. Aşa dară remâni la aceea că faptul acesta l'ai sĕvêrşit fără conţelegere cu alte persoane, fără un scop deţĕrmurit. Avut ai doară nisce ascunse?

Inct. Nu am avut.

Pres. Reasumând toate constată cele ḑise.

Inct. Nu sûnt membru la nici o societate secretă.

Pres. Cetind actele investigaţionale şi mai multe epistole alăturate la ele, reasumându-le şi constatând din ele mai multe momente deciḑĕtoare provoacă de nou pre incusata, ca sĕ mărturisască adevĕrul şi sĕ spună toate câte aparţin la aceasta afacere, voind a descoperi oare care legătură între ea şi Carageorgevici, la cari toate împregiurări însĕ nu a respuns decât în sens negativ şi dechiară cumcă nici când n'a scris lui Pera Carageorgevici nici au cerut ceva dela dênsul, nici a călĕtorit la timişoara spre a convenì cu dênsul, nic 'l cunoasce, nici la vĕḑut cândva.

Pres. Din ţinuta Dtale vĕḑ că regretaţi faptul comis,

Inct. (După o tăcere îndelungată) Nu am putut sĕ me abat dela propusul, pentru care mam jurat în sufletul meu.

Preşedintele dând cuvêntul apărĕtoriului, aceasta dechiară clienta i-a îngreuiat foarte tare positiunea, căci nu l'a autorisat nici prin vorbă, nici prin nime ca sĕ ridice cuvênt de apărare pentru dênsa; totul ce poate face, e că aduce nesce împregiurări mitigătoare: recunoscinţa faptei şi credinţa înrădăcinată în dênsa, cumcă bărbatul ei a fost condamnat la moarte, fără a fi fost vinovat. După acestea apoi pres. trib. adresându-se către incusata, îi ḑise: Ai auḑit ce a vorbit apărătoriu Dtale, voesci şi Dta sĕ vorbesci ceva?

Inct. Nu voesc sĕ vorbesc nimic, domnule, aştept condamnarea.

Sĕ fac disposiţiuni pentru depărtarea publicului în scop ca tribunalul sĕ se poată consulta. La oara 12 şi 5 minute, tribunalul publică sentenţa, prin care constată că faptul comis este de caracter politic, nu din causa personală, dar fiindcă incta nu voesce sĕ mărturisească adevĕrul, nici sĕ descopere pe complicii sĕi, — ea este condamnată la moarte (prin glonţ). Incta a ascultat sentenţa în cea mai mare resignaţiune, fără a da nici cel mai mic semn de impresiune.

Preşedindele descoperind condamnatei, cumcă are drept a însinua apelata contra sentenţei forului prim, ca respunde: „Nu apelez, aştept esecutarea sentenţei," ear după aceea întorcêndu-se gendarmii o prind şi o conduc afară din sală.

Cu atâta s'a încheiat pertractarea finală.

După „Luminătoriul."

Bursa de Viena şi Pesta.

Din 10 Maiu n. 1883.

	Viena	*B-pesta*
Renta de aur ung. de 6%.	120.25	120.10
Renta de aur ung. de 4%.	89.15	89.10
Datorie de stat austr. în argint	79.15	79.25
Strisuri fonciari ale institutului „Albina"		100.30
London (pe poliţa de trei luni)	119.90	119.85
Galbin.	5.65	5.66
Napoleon	9.50½	9.50
100 marce nemţesci	58.50	58.50

Redactor rĕspunḑĕtor Nicolau Cristea.

Editura şi tipariul tipografiei archidiecesane.

www.digibuc.ro